

sml. Danske Kancelli, indkomne Breve 28. Okt. 1647.²⁰ Kane. Brevbøger 18. Juni 1634.²¹ Jyske Tegneiser 19. Nov. 1647 fol. 385.²² Jens Bircherods Dagbøger 13. Juli 1706 (ed. C. Molbech S. 497).²³ J. N. Wilse: Reise-Iagttagelser V. 1798. S. 238.²⁴ Danske Atlas V, 571.²⁵ Smst. 571 og Hofmans Fundationer IV, 466.²⁶ Stykket indsendtes af Dueholms Ejer, Kaptajn Tøttrup, med Oplysning om, at det var fundet i hans salig Faders Tid ved Nedbrydning af Sydkapellet under en i Munkestensgulvet liggende Ligsten, »hvoraf Stykkerne endnu sees paa Dueholm«, sammen med »et Beenrad med nogle Stykker endnu ufortærede Klæde og adskillige Levninger af Kisten, hvorved Hunden syntes at være tilnaglet«; en anden lignende Figur gik i Stykker. Efter den stedlige Tradition skulde Stenen være lagt over en »udmærket Geistlig for hvem Munkene til Tegn paa deres Agtelse skulle have paasat enhver Hjørne af hans Kiste med dette Symbol paa Aarvaagenhed og Troeskab«. ²⁷ Kane. Brevbøger 24. Dec. 1607.²⁸ Danske Atlas V, 571.²⁹ Kane. Brevbøger 4. Febr. 1573.³⁰ Smst. 9. Juni 1632.³¹ Sml. Danske Atlas V, 573 ff.³² Løffler: Gravsten S. 31.³³ Tegning af Kruse 1837 i Nørrejylland's Mærkværdigheder; sml. Magnus-Petersen: Minder S. 110.³⁴ Anne Krabbe: Judske antiqviteter. 1607. S. 5 (RA), E. Pontoppidan: Marmora Danica VII, 266 og Danske Atlas V, 571. Gravskriftens første Linje gengives i Danske Atlas: Anno Domini MCDL bis & X Sex, men hos Anne Krabbe og i Marmora Danica: Anno post Domini semel MCD bis et X Sex; da Fru Johanne døde 1479 (Danm. Adels Aarvog IX, 109) maa Gravstenens Aarstal være rigtigt gengivet i Danske Atlas nl. 1482 (sml. ogsaa Indskriftens Slutning), mens den oprindelige Hexameterform er gaaet tabt ved Forglemmelsen af Ordene »post« og »semel«. Linjen har sikkert oprindeligt haft Formen:

Anno post Domini semel MCDL bis et X Sex.

FORSVUNDNE SMAAKAPELLER

NYKØBING MORS

S. Jørgens Hus for spedalske maa o. 1380 være skænket til Dueholm Kloster sammen med *S. Klemens Kirke*; i Pavebrevet af 1445 nævnes forskelligt Gods knyttet til denne Kirke, nemlig »en Mølle (senere kaldet *S. Jørgens* eller *S. Johannes' Mølle*)¹ og de spedalskes Huse og Almisser og den Afgift, der paa Folkemaalet hedder Huspenning, tilligemed det Korn, der kaldes Spedelskorn samt Gods tilhørende *S. Jørgen* paa Øen Mors«². 1418 omtales Spedalsk-hedshuset som liggende »paa Dueholm«³. Til dette hørte et *S. Jørgens Kapel*, som dog først nævnes i en Notits fra 1527 i Klosterets Brevbog. »*S. Georgs Mølle* ... og *S. Georgs Kapel*, som i Fundatsen kaldes de spedalskes Hus(!), den stod Vester og Sønder i Byen«⁴; Dueholms Mølle eller Klostermøllen, der først blev nedlagt 1803, kaldtes ogsaa *S. Jørgens Mølle*⁵.

Helligaandshuset (1522 kaldet Hellig Trefoldigheds Kapel)⁶, Hospital for syge og fattige, laa i Byens nordlige Udkant, nær Aaen, og var som *S. Jørgens-huset* stiftet af Borgerskabet, hvis Værge og Forsvar bekræftedes af Kristoffer af Bayern⁷; men i et Pavebrev fra 1443 omtales det nylig paabegyndte *Kapel* som en Stiftelse fra Dueholm Kloster, »dog *S. Klemens Sognekirkes Ret*

ukrænket«⁸; den Strid, der i de følgende Aar udspandt sig mellem Kloster og Borgerskab desangaaende, blev bilagt ved, at Christian I 1451 henlagde Kapellet til S. Klemens Kirke⁸. Den rige Morsingprovst Henrik Olufsen udvidede o. 1502 Hospitalskirken med et *Kapel* for *de 14 Nødhjælpere*⁹, ved hvis Alter han senere blev begravet. Utvivlsomt har det været hans Plan at medvirke til at gøre Helligaandshuset med Kirke og Kapel til en Klosterstiftelse med egne Regler, idet han i et Gavebrev til Dueholm Kloster udtrykkelig anfører, at det Gods, han hermed skænker Klosteret, skal overdrages Helligaandshuset, »om saa sker, at her vorder Klosterregel eller Orden«⁹. 1528 lagde Frederik I Helligaandshuset under Magistratens Styrelse, fordi »Dueholm ej havde opholdet fattige Mennesker til Føde og Klæder«¹⁰. 1546 fik Nykøbing Borgere Ejendomsbrev til deres Bys Raadhus »paa Hilliggiesthus Kirke og Kirkegaard med den Bod, der tilhører, som den nu begreben er«¹¹. De 14 Nødhjælperes Kapel blev nedbrudt o. 1559¹², og Provst Henriks Ren og Gravsten, der derved kom til at ligge ude paa Torvet, blev ført til Sognekirken (se S. 80). Raadhuset, der laa ved Rytorget, stod til 1694¹³, og Hospitalsbygningen er ligeledes forsvundet; men Stiftelsen bestaar endnu.

S. Gertruds Hus omtales i Breve fra 1485 og 1494, hvor der tales om Gods pantsat til S. Gertruds Værger¹⁴. Efter Reformationen blev Huset en Tid brugt til Præstegaard¹⁵.

Ved *Vettels* synes ifølge bevarede Stednavne at have ligget et *Kapel*. 1782 bestemmes saaledes, at et Krammarked skal afholdes udenfor Byen ved Cappel-Led¹⁶.

KILDER OG HENVISNINGER

S. Jørgens Hus: ¹ Dueholms Dipl. S. 105—07. ² Acta Pontificum Danica Nr. 1870. ³ Dueholms Dipl. S. 12. ⁴ Smst. S. 106 f. ⁵ Sml. Villads Christensen S. 33.

Helligaandshuset: ⁶ Dueholms Dipl. S. 99. ⁷ Smst. S. 126. ⁸ Smst. S. 100 f. ⁹ Smst. S. 98. ¹⁰ Smst. S. 126. ¹¹ Kane. Brevboger 26. April 1546. ¹² Dueholms Dipl. S. 130 f. ¹³ Jyske Tegneiser 1694 fol. 379.

S. Gertruds Hus: ¹⁴ Dueholms Dipl. S. 140, 142. O. Nielsen antager (Dueholms Dipl. S. 165), at her er Tale om et S. Gertruds Gilde, men Villads Christensen gør (S. 42 f.) med Rette opmærksom paa, at Betegnelsen »Værge« snarere tyder paa et Kapel eller et Hospital. ¹⁵ D. H. Wulff: Vendelbo Stift S. 76.

Vettels Kapel: ¹⁶ Danske Sagn III, 706, Villads Christensen S. 7.